

Warszawa, dnia 21 kwietnia 2009 r.

RPO-610711-VII-7020/11006.1/09/TR

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika
Praw Obywatelskich w Zakładzie Karnym w Bydgoszczy – Fordonie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie.

W dniach 9-11 marca 2009 r. przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przeprowadzili wizytację Zakładu Karnego w Bydgoszczy-Fordonie (zwanego dalej Zakładem), pod kątem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- wysłuchano informacji o funkcjonowaniu Zakładu i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Dyrektora Zakładu i jego Zastępców;
- dokonano oglądu obiektu i terenu Zakładu w tym: trzech budynków penitencjarnych (A, B, C), kilkunastu, wybranych losowo cel mieszkalnych, cel przejściowych, dwóch cel zabezpieczających, czterech cel do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, oddziału dla ociemniałych, oddziału dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu (dalej zwanych osadzonymi niebezpiecznymi), pomieszczeń ambulatorium, izby chorych, biblioteki, kantyny, sal widzeń, kaplicy, łaźni, świetlic, siłowni, kuchni, pól spacerowych;

- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Zakładu;
- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności rozmowy z 51 osobami pozbawionymi wolności;
- poddano analizie dokumentację dotyczącą zastosowania środków przymusu bezpośredniego w roku 2008 oraz w roku bieżącym.

W oparciu o powyższe czynności sformułowano wstępne wnioski, które zostały przedstawione Dyrektorowi Zakładu i jego Zastępcom. Wysłuchano także ich uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka jednostki.

Pojemność Zakładu Karnego wynosi 610 miejsc.

Zakład Karny w Bydgoszczy – Fordonie jest jednostką typu zamkniętego przeznaczoną dla mężczyzn, z oddziałami: aresztu śledczego, zakładu karnego typu zamkniętego dla młodocianych, dla osadzonych ociemniałych oraz osadzonych, o których mowa w art. 88 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, a także z oddziałami zakładu karnego typu półotwartego dla młodocianych i odbywających karę po raz pierwszy. W czasie wizytacji cel mieszkalnych nie stwierdzono wspólnego osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych. Przestrzegana była również zasada oddzielnego osadzania osób używających wyroby tytoniowe i niepalących.

3. Ogląd obiektu i terenu jednostki.

Przeprowadzony ogląd całego terenu Zakładu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje, pozwoliły między innymi na sformułowanie podanych poniżej ustaleń.

a. Ogólnie stan techniczny wszystkich **cel mieszkalnych** należy ocenić jako dobry. Dzięki odpowiedniej cyrkulacji powietrza, w celach nie ma zawilgoceń, czy też zacieków. Cele są skanalizowane, z doprowadzoną zimną i ciepłą wodą. Ta ostatnia jest jednak dostarczana wyłącznie przez 30 minut, pięć razy w ciągu doby.

W przeważającej większości cel, kąciki sanitarne są całkowicie zabudowane. Jedynie w pawilonie B są one częściowo osłonięte. Należy jednak zauważyć, że wysokość płyty, obudowującej kącik po bokach oraz estetyczne, grube zasłony, zapewniają poczucie intymności osobom korzystającym z toalety. Ponadto, kąciki sanitarne wykorzystywane są jako miejsca do suszenia prania. W tym celu administracja Zakładu wyposażyła je w sznurki oraz wentylację mechaniczną, zapobiegającą powstawaniu zawilgoceń.

Wielkość okien we wszystkich celach zapewnia dopływ światła dziennego, które jest odpowiednie do czytania i pisania, podobnie jak oświetlenie sztuczne.

Cele wyposażono w sprzęt kwaterunkowy w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami. W każdej wizytowanej celi znajdowała się, odpowiednia do liczby zakwaterowanych osób, ilość stołów i taboretów. W zdecydowanej większości cel sprzęt był całkowicie wymieniony na nowy. Jedynie w budynku A pozostały oddziały, w których tego dotąd nie uczyniono. Sytuacja ta jest jednak wyłącznie uzależniona od przyznania jednostce odpowiednich środków finansowych na ten cel.

Poza tym, należy zwrócić uwagę, iż łóżka piętrowe w przeważającej większości cel pozbawione były drabinek ułatwiających wejście na górne łóżko (dotyczyło to również łóżek nowych). Kierownictwo jednostki tłumaczy ten fakt tym, że osadzeni wykorzystują drabinki zamontowane przy łóżkach jako przyrządy do ćwiczeń fizycznych, w związku z czym elementy te bardzo często ulegają zniszczeniu. Wizytujący stwierdzili także, że w niektórych łóżkach piętrowych nie było zabezpieczeń przed wypadnięciem. Nie stwierdzono natomiast braków w wyposażeniu cel jeżeli chodzi o przedmioty służące do utrzymania w nich czystości (szczotki, miotły, lustra). Także stan pościeli i materacy nie budził zastrzeżeń osób wizytujących. Wszystkie cele wyposażone były w sprawną instalację przyzywową.

W każdej celi znajdują się elektryczne gniazda wtykowe, umożliwiające korzystanie z grzałek lub czajników bezprzewodowych lub też sprzętu audiowizualnego, na którego posiadanie wydał zgodę Dyrektor Zakładu.

b. Prawo do kontaktu z rodziną realizowane jest głównie poprzez rozmowy telefoniczne. Każdy oddział mieszkalny wyposażony został w jeden lub dwa (oddziały A1, B2, B3) samoinkasujące aparaty telefoniczne. W każdym oddziale zainstalowano

również skrzynki pocztowe na korespondencję kierowaną do instytucji międzynarodowych zajmujących się ochroną praw człowieka oraz tablice ogłoszeń, zawierające m.in. adresy instytucji, do których osadzeni mogą kierować pisma i zwracać się z prośbami, telefony zaufania, komunikaty o potencjalnych zagrożeniach, informacje dotyczące pomocy postpenitencjarnej.

Ponadto, osoby pozbawione wolności utrzymują kontakt z rodziną poprzez widzenia, które w Zakładzie Karnym w Bydgoszczy-Fordonie odbywają się w poniedziałki i piątki w godzinach 8:00-16:00 oraz we wtorki i środy w godz. 9:30-17:30.

Widzenia udzielane w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt osadzonego z osobą odwiedzającą, pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej, w sali, mieszczącej 30 stolików. Bezpośrednio przy niej znajdują się oddzielne toalety dla osadzonych, doprowadzonych na widzenie oraz dla osób odwiedzających. Są one w dobrym stanie technicznym, a w dniu wizytacji było w nich czysto. Ponadto, przy sali widzeń wydzielono pomieszczenie przeznaczone dla osób odwiedzających, opiekujących się małymi dziećmi. W pokoju tym znajduje się umywalka, krzesło oraz stolik, na którym można przewinąć dziecko. Zawieszane na ścianach pluszowe maskotki sprawiają, że jest on bardziej przytulny dla korzystających z niego osób. Inicjatywę tą należy ocenić bardzo pozytywnie.

Na terenie Zakładu zorganizowano również 2 sale do widzeń bez osoby dozoru. Są to średniej wielkości pokoje, estetycznie urządzone, pomalowane w pastelowe kolory, z obrazami na ścianach. Wyposażono je w nowe stoliki i krzesła. Obok nich znajduje się toaleta.

Widzenia uniemożliwiające bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą (tzw. przez telefon), realizowane są w specjalnie do tego przystosowanym pomieszczeniu, z dziewięcioma stanowiskami. Czas rozmowy osadzonego z osobą odwiedzającą, odmierzany jest na dużej, elektronicznej tablicy. Uniknięto w ten sposób potencjalnych zarzutów, dotyczących nieuzasadnionego, przedwczesnego zakończenia widzenia przez funkcjonariusza Służby Więziennej. Przy każdej z sal widzeń zorganizowano poczekalnie dla osób odwiedzających.

Poza tym, Zakład Karny dysponuje odrębnymi pomieszczeniami przeznaczonymi do widzeń z osadzonymi niebezpiecznymi, które zostały opisane w części poświęconej oddziałowi dla osadzonych niebezpiecznych.

c. W budynku administracyjnym, bezpośrednio przy sali, gdzie udzielane są tzw. widzenia przy stoliku, funkcjonuje **kantyna**, w której realizowana jest również wypiska. Zapewnia ona wystarczająco bogaty asortyment produktów. Wyposażono ją w kasę fiskalną i wagę. Pomimo pojawiających się zarzutów o zawyżonych cenach produktów, należy stwierdzić, iż nie odbiegają one istotnie od cen na rynku lokalnym. Z udzielonych przez administrację Zakładu informacji wynika, że dokonuje ona kwartalnych analiz w tym względzie. Osoby odwiedzające osadzonych mają możliwość zakupu w kantynie tzw. poczęstunku. Dodatkowo, osadzeni mają możliwość zabrania z widzenia produktów zakupionych przez osoby, które ich odwiedziły. Wartość zakupów nie może jednak przewyższać kwoty 150 zł.

d. Kąpiel osadzonych odbywa się w łazienkach, usytuowanych w podpiwniczeniu budynku A i B, według opracowanych planów. Ich stan techniczny nie budził zastrzeżeń osób wizytujących. Były one czyste, zadbane, wyposażone w maty antypoślizgowe. Sprawnie działająca wentylacja oraz możliwość otwierania okien zapobiegały powstawaniu zawilgoceń. W przedsionkach znajdowały się wieszaki na ubrania oraz ławeczki.

Dodatkowo w pawilonie A, w każdym oddziale znajdują się niewielkie łazienki, z umywalką, WC oraz pojedynczymi prysznicami. Ich stan był dobry, choć noszący w niektórych miejscach ślady zniszczenia. Kabiny posiadały zasłony zapewniające poczucie intymności.

Bielizna osobista i ręczniki są wymieniane co tydzień, zaś bielizna pościelowa co dwa tygodnie, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (zwanego dalej rozporządzeniem w sprawie warunków bytowych). Usługi pralnicze świadczy pralnia Zakładu Karnego w Potulicach.

e. Kuchnia oraz pomieszczenia przeznaczone do przechowywania żywności mieszczą się w budynku B. Kompleks kuchenny jest odnowiony. W dniu wizytacji

panował w nim porządek, było czysto. Spełnia on również normy HACCP. Posiłki dostarcza się osadzonym w aluminiowych termosach, zapewniających odpowiednią temperaturę.

W dniu wizytacji, oprócz posiłków według normy podstawowej (65), kuchnia przygotowywała dietę wyznaniową (1), płynną (1) i cukrzycową (6).

Wszyscy osadzeni zatrudnieni w kuchni, pracują w niej odpłatnie. Mają oni do swojej dyspozycji szatnię oraz znajdującą się bezpośrednio przy niej łazienkę, wyposażoną w dwa stanowiska prysznicowe (z zasłonkami zapewniającymi poczucie intymności), dwie umywalki oraz ubikację.

f. Zakład Opieki Zdrowotnej Zakładu Karnego (zwany dalej ZOZ) to publiczna placówka Służby Zdrowia, która świadczy opiekę medyczną nad osadzonymi w Zakładzie. Ambulatorium mieści się w pawilonie C. W jego skład wchodzi: gabinet konsultacyjny (odbywają się w nim przyjęcia chorych), gabinet zabiegowy, (gdzie przeprowadzane są również konsultacje okulistyczne) oraz gabinet stomatologiczny, w którym przeprowadza się zabiegi z zakresu stomatologii zachowawczej oraz z zakresu chirurgii stomatologicznej, a także świadczy usługi protetyczne. Stomatolog ma do dyspozycji nowoczesny sprzęt dentystyczny. Gabinet, w którym przyjmowani są osadzeni, jest odnowiony, czysty, w dobrym stanie technicznym. Podobnie prezentują się dwa pozostałe gabinety, które zostały wyposażone w odpowiedni sprzęt medyczny - nowy aparat EKG, zestaw przeciwwstrząsowy i reanimacyjny.

W ambulatorium przechowywana jest dokumentacja medyczna. Kierownik ambulatorium poinformował, iż na prośbę osadzonego, bezpłatnie, wykonuje się kserokopie dokumentów dotyczących jego stanu zdrowia.

W dniu wizytacji w ambulatorium nie była udostępniana Karta Praw Pacjenta. Została ona przekazana wizytującym dopiero następnego dnia.

Według pracowników ZOZ, Zakład nie ma problemów z zaopatrzeniem w leki, a wszelkie braki w tym względzie uzupełniane są na bieżąco. Ponadto, według informacji kierownika ambulatorium, w sytuacji, kiedy chory osadzony opuszcza Zakład, wypisywane są dla niego odpowiednie leki na okres trzech dni.

Przyjęcia ogólnolekarskie odbywają się od poniedziałku do piątku w godzinach 9:00 – 13:00 oraz 15:30 – 18:30, zaś opieka pielęgniarska jest zapewniona od poniedziałku do piątku w godzinach 7:00 – 19:00.

Osadzeni oczekują na przyjęcie w poczekalni, usytuowanej bezpośrednio przy gabinetach lekarskich.

Na izbę chorych przeznaczono dwie cele, z których jedna wykorzystywana jest jako izolatka, w której umieszcza się osadzonych cierpiących na schorzenia skórne. W pomieszczeniach tych panował porządek. Ich stan techniczny nie budził zastrzeżeń wizytujących. We wszystkich celach znajdował się wydzielony, zabudowany kącik sanitarny stan materacy i pościeli nie budził zastrzeżeń osób wizytujących.

g. W Zakładzie funkcjonuje **oddział dla skazanych ociemniałych**. Posiada dziesięć, wieloosobowych cel mieszkalnych. Dysponuje 58 miejscami (pojemność normatywna 33 miejsca) dla osadzonych ociemniałych (młodocianych, odbywających karę po raz pierwszy oraz recydywistów penitencjarnych), odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie typu półotwartego lub zamkniętego.

Sala terapeutyczna, w której oprócz zajęć dla osób ociemniałych odbywają się spotkania dotyczące problematyki uzależnień, jest przestronna i widna. Znajdują się w niej 3 stoły, krzesła, tablica oraz zabudowany kącik sanitarny.

Terapię indywidualną prowadzi się w pokoju wychowawcy. Jest on stosownie urządzony, zadbany, umożliwiający prowadzenie nieskrępowanej rozmowy. Znajdują się w nim urządzenia wykorzystywane w procesie uczenia ociemniałych samodzielnego funkcjonowania: białe laski, lupy, zegarki głośnomówiące, czujniki poziomu cieczy, tablice i kostki do nauki pisma Braille'a oraz szachy i gry planszowe dla słabo lub całkowicie niewidzących. Na ścianach korytarza oddziału dla ociemniałych zamontowane są dystansowe poręcze oraz namalowane żółto – czarne pasy, ułatwiające poruszanie się i orientację osobom ociemniałym.

W oddziale nie ma świetlicy do zajęć kulturalno – oświatowych, a osadzeni korzystają z zajęć odbywających się w innym oddziale.

Oddział dla ociemniałych jest rzadko wykorzystywany zgodnie ze swoim przeznaczeniem. W 2008 r. czterech skazanych ociemniałych w oddziale uczestniczyło w kursie dotyczącym orientacji przestrzennej i samodzielnego

poruszania się oraz nauce pisma Braille'a. Trwał on 6 tygodni i był prowadzony przez instruktora z Polskiego Związku Niewidomych. W dniu wizytacji, w oddziale przebywali wyłącznie pełnosprawni osadzeni odbywający karę po raz pierwszy (37 osób) oraz recydywiści penitencjarni (10 osób), natomiast nie było w nim osadzonych ociemniałych.

h. W Zakładzie prowadzone są zajęcia skierowane dla osób mających styczność ze środkami odurzającymi, stosujących przemoc wobec członków rodziny, prowadzących pojazd mechaniczny po spożyciu alkoholu.

i. W Zakładzie odbywają się **szkolenia** z zakresu obsługi komputera i **kursy** języka angielskiego oraz kursy aktywizacji zawodowej, przygotowujące m.in. do zawodu brukarza i malarza-szpachlarza. W 2009 r., do dnia wizytacji, z uwagi na brak zatwierdzonego budżetu w zakresie Funduszy Pomocy Postpenitencjarnych, podobne przedsięwzięcia nie były realizowane.

j. W dniu wizytacji **zatrudnionych** było 234 skazanych, z czego 132 osoby pracowały odpłatnie (69 przy pracach porządkowych i pomocniczych na rzecz Zakładu, 59 u kontrahentów zewnętrznych, 4 w przywieźiennych przedsiębiorstwach), a 102 nieodpłatnie (72 przy pracach porządkowych oraz pomocniczych na rzecz Zakładu, 28 przy pracach publicznych na rzecz organów administracji publicznej, 2 charytatywnie). Do zatrudnienia odpłatnego kierowane były w pierwszej kolejności osoby zobowiązane do świadczeń alimentacyjnych.

k. Na terenie jednostki zorganizowano **9 pól spacerowych**. Trzy, o największej powierzchni użytkowej, wykorzystywane są przez osadzonych do uprawiania sportów zespołowych takich jak piłka nożna, siatkówka, czy koszykówka. Otaczające je mury, pomalowano efektownym graffiti, co z pewnością poprawiło ich wygląd. Wszystkie pola spacerowe wyposażono w ławki. Osadzeni niebezpieczni korzystają ze spacerów w dwóch betonowych boksach. Na świeżym powietrzu zorganizowano również miejsce ze sprzętem do ćwiczeń siłowych. W okresie letnim osoby przebywające w warunkach zakładu typu półotwartego oraz osoby, które ukończyły lat 60 (bez względu na to w jakim typie zakładu przebywają), mogą przebywać cały dzień na placu, na którym znajdują ławy i stoły, przy których osadzeni grają w szachy, czytają gazety itp.

l. Zakład Karny dysponuje dwoma celami zabezpieczającymi oraz czterema celami do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej.

Stan techniczny wszystkich pomieszczeń nie budził zastrzeżeń. Wyposażone były w wymagany sprzęt kwaterunkowy.

l. Zajęcia kulturalno – oświatowe odbywają się w świetlicach znajdujących się w każdym oddziale, z wyjątkiem oddziału I w pawilonie A, gdzie zamiast świetlicy zorganizowano dwa pomieszczenia przeznaczone do czynności procesowych. Wszystkie świetlice wyposażono w stół do ping – ponga oraz telewizor. Z każdą świetlicą sąsiaduje toaleta, w której znajdują się umywalka oraz WC. W dniu wizytacji we wszystkich toaletach było czysto. Obok świetlicy centralnej usytuowanej na oddziale B , mieści się pracownia plastyczna, w której osadzeni malują obrazy lub rzeźbią.

Z kolei zajęcia sportowe odbywają się w dwóch siłowniach, na pawilonach A i C, wyposażonych w nowoczesny sprzęt umożliwiający wszechstronny rozwój różnych partii mięśni. W jednej z nich znajdował się stół do „armwrestlingu”, specjalnie przystosowany do zawodów w siłowaniu się na rękę. Na terenie Zakładu zorganizowano także zajęcia fitness, w których chętnie uczestniczą osadzeni.

Zakład posiada salę komputerową wyposażoną przez Europejski Fundusz Społeczny w nowoczesne komputery, w nowe biurka i krzesła.

m. Msze Święte odprawiane są 2 razy w tygodniu, w środy i w soboty, w **kaplicy rzymsko-katolickiej**. Jest to niewielkie pomieszczenie przylegające do świetlicy centralnej, wyposażone w 13 miejsc. Z uwagi na fakt, że zazwyczaj chęć uczestnictwa w nabożeństwie zgłasza około 40 – 50 osadzonych, odbywa się ono w świetlicy centralnej. Opiekę duszpasterską w Zakładzie sprawuje ksiądz. Według informacji udzielonej przez administrację Zakładu, spotkania z przedstawicielami innych wyznań, organizowane są według indywidualnych potrzeb.

n. W pawilonie C Zakładu, wyodrębniono oddział dla osadzonych niebezpiecznych. Oddział ten funkcjonuje od 2005 r. i jest w bardzo dobrym stanie technicznym. Jego pojemność wynosi 8 miejsc (4 cele dwuosobowe).

Osadzeni niebezpieczni mają do swojej dyspozycji łaźnię, z dwoma stanowiskami prysznicowymi. Jej stan jest bardzo dobry. Czas kąpieli osadzonych

wynosi 10 min. Korzystającym z niej zapewniono dostęp do toalety (WC wraz z umywalką), a także wieszaki na ubrania. Wentylacja działa w niej sprawnie. W oddziale zorganizowano również świetlicę, wyposażoną w drabinki, rower stacjonarny, materac, telewizor oraz stół z krzesłami. Ponadto, zainstalowano w niej aparat telefoniczny, z którego osadzeni niebezpieczni mogą korzystać raz w tygodniu pod nadzorem oddziałowego. Poza tym, oddział dysponuje salą widzeń, w której udzielane są widzenia w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą. Jest ona wyposażona w dwa stoliki z krzesłami. Obok zaś zorganizowano salę do udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą (tzw. widzenia przez telefon).

Z dokonanych w czasie wizytacji ustaleń wynika, że osadzeni niebezpieczni są co najmniej raz w tygodniu odwiedzani przez psychologa. Wychowawca zaś wizytuje cele każdego dnia. W razie potrzeby udzielenia osadzonym pomocy medycznej, są oni doprowadzani do ambulatorium. Posługi religijne dla osadzonych niebezpiecznych świadczone są indywidualnie. Ksiądz odwiedza osadzonych na ich prośbę lub wychodzi z własną inicjatywą w tym względzie.

o. Kontrola osobista osadzonych w pawilonach A oraz B przeprowadzana jest na dyżurkach oddziałowych. W pawilonie C do kontroli osobistej osób pozbawionych wolności wydzielono odrębne pomieszczenie. Wyposażono je w stolik oraz w leżący na podłodze koc. Podobnie zresztą zorganizowano miejsce do przeprowadzania kontroli osobistej w dyżurkach oddziałowych. Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie mieli zastrzeżeń do sposobu przeprowadzania kontroli osobistej.

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W toku wizytacji przeprowadzono, na podstawie wcześniej opracowanego kwestionariusza, rozmowy na osobności z 51 osobami pozbawionymi wolności, w tym: z osobami, którym wymierzono karę dyscyplinarną w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej, w okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację (17), które ukończyły 60 lat (10), wobec których w okresie ostatnich 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego (2), z osadzonymi niebezpiecznymi (2), niepełnosprawnymi

(2) oraz z cudzoziemcami (4). Osoby należące do wyżej wymienionych grup zainteresowania, wytypowano z uwagi na większe, niż w przypadku pozostałych osadzonych, narażenie na niewłaściwe formy traktowania. Pozostali rozmówcy zostali dobrani losowo.

W trakcie wizytacji przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich nie przyjęli do protokołu żadnych skarg. Została natomiast przyjęta ustna prośba osadzonego niebezpiecznego, którą przekazano do rozpatrzenia Dyrektorowi jednostki.

W rozmowach z osadzonymi uzyskano opinie w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Zakładzie.

a. W zakresie **warunków panujących w celi mieszkalnej** zastrzeżenia dotyczyły: przeludnienia (9), zniszczonych i starych materacy (5), zniszczonych kocy (2), złej wentylacji w celi (2). Z uwagi na poczynione w czasie bezpośrednich wizytacji cel mieszkalnych ustalenia, należy stwierdzić, że podnoszone zarzuty nie znajdują odzwierciedlenia w rzeczywistości. Zdecydowana większość respondentów oceniła warunki bytowe jako dobre lub dość dobre (36).

b. Jeżeli chodzi o **kąpiel**, to skarżono się, że w czasie cotygodniowych kąpieli woda lecąca z natrysków jest zimna (4), ręczniki są stare i należałoby je wymienić (5). Większość rozmówców oceniła warunki kąpieli jako dobre lub dość dobre (38).

c. Co do **wyżywienia**, zastrzeżenia dotyczyły głównie zbyt małych porcji (10), niesmacznych zup (9), oraz mało urozmaiconego jadłospisu (5).

d. W zakresie **zakupów na wypiszę** dokonywanych przez osadzonych, najczęściej podnoszono zarzut, że ceny w kantynie są znacząco zawyżone w stosunku do tych obowiązujących w okolicznych sklepach (14). Uwagi dotyczyły też uboższego asortymentu, jaki oferuje kantyna (5).

e. W zakresie korzystania z **aparatów telefonicznych** skargi dotyczyły faktu, że czas trwania rozmowy (5 minut) naliczany jest od momentu podniesienia słuchawki, a nie od momentu nawiązania połączenia z rozmówcą.

f. Uwagi zgłoszone przez **osoby ukarane dyscyplinarnie** dotyczyły głównie wymierzania zbyt surowej kary w stosunku do popełnionego przekroczenia, zwłaszcza stosowania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej w sytuacji kiedy mniej dolegliwa kara dyscyplinarna odniosłaby pożądany skutek (13).

Z informacji przedstawionych przez administrację Zakładu wynika, iż w okresie od dnia 1 września 2008 r. do dnia 9 marca 2009 r. karę dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej wymierzono 51 razy.

g. W zakresie **opieki zdrowotnej** zgłoszone zarzuty dotyczyły głównie długiego oczekiwania na wizytę u stomatologa (15). Poza tym, wszyscy rozmówcy stwierdzili, że w trakcie pobytu w Zakładzie nie zapoznano ich z Kartą Praw Pacjenta. Jeżeli chodzi o **opiekę psychologiczną**, rozmówcy wskazywali na zbyt długi okres oczekiwania na wizytę psychologa (3) oraz nie uwzględnienie prośby o rozmowę z psychologiem. Ta ostatnia kwestia dotyczyła osadzonego, który w czasie wcześniejszego pobytu w Zakładzie dokonał próby samobójczej. Ponadto, osoby wobec których wymierzono karę dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej, sygnalizowały potrzebę dodatkowej pomocy psychologicznej w trakcie odbywania tej kary. Akcentowały, iż psycholog podczas swojego rutynowego „obchodu” prowadzi rozmowę w sposób powierzchowny.

h. Sytuację w zakresie **korzystania z prasy, zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych** większość respondentów oceniła jako dobrą. Wyrażano zadowolenie z decyzji dyrektora Zakładu o wydłużeniu spacerów do 90 min. oraz zapewnienia szerokiej oferty zajęć sportowych (fitness, siłownia, ping – pong, koszykówka, siatkówka). Pojedyncze uwagi dotyczyły zasad korzystania z siłowni. Osadzeni skarżyli się, że ta forma aktywności dostępna jest jedynie dla tych osób, którym udzielono nagrody zezwolenia na częstsze branie udziału w zajęciach kulturalno – oświatowych z zakresu kultury i sportu.

i. Nie zgłaszano zastrzeżeń dotyczących korzystania z więziennej **biblioteki**. Jej zasoby oceniono jako wystarczające. Dysponuje ona aktualnymi aktami prawnymi, w tym Kodeksem karnym wykonawczym oraz aktami wykonawczymi dostępnymi w języku: angielskim, rosyjskim, niemieckim. Z udzielonych osobom wizytującym informacji wynika, że jedynie kilkunastu osadzonych regularnie korzysta z dostępnego w bibliotece księgozbioru. Inne osoby, albo nie są zainteresowane czytelnictwem albo korzystają z podręcznych księgozbiorów znajdujących się w pokojach wychowawców.

j. Rozmówcy nie mieli krytycznych uwag w zakresie: **dostępności prasy, widzeń, spacerów, korzystania z posług religijnych, zatrudnienia, przekazywania paczek, przyjmowania i wydawania korespondencji.**

Cudzoziemcy, z którymi rozmawiano, posługiwali się językiem polskim w stopniu umożliwiającym im zapoznanie się z obowiązkami i przysługującymi prawami. Nie zgłosili oni uwag dotyczących niewłaściwego traktowania.

5. Ocena traktowania osób pozbawionych wolności .

W ocenie wizytujących, w jednostce panuje dobra atmosfera. Na aprobatę zasługuje zapewnienie osadzonemu szerokiej oferty zajęć kulturalno oświatowych i sportowych.

Z przeprowadzonych rozmów wynika, że relacje między osadzonymi a funkcjonariuszami Służby Więziennej są prawidłowe. Osadzeni nie zgłosili bowiem uwag dotyczących niewłaściwego ich traktowania. Funkcjonariusze Służby Więziennej odnoszą się do osób pozbawionych wolności właściwie, zachowując formę grzecznościową „pan”. Wysoko oceniana jest praca wychowawców. Osadzeni określają ich jako osoby kompetentne, pomocne i życzliwe.

6. Wnioski i zalecenia.

W ocenie wizytujących, w Zakładzie Karnym w Bydgoszczy – Fordonie prawa i wolności osób pozbawionych są, generalnie rzecz biorąc, przestrzegane. Osadzeni traktowani są właściwie, z poszanowaniem godności ludzkiej.

W opinii przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane jest:

- 1) dostosowanie treści Karty Praw Pacjenta do sytuacji pacjenta więziennej służby zdrowia, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa oraz umożliwienie zapoznania się z jej treścią osobom pozbawionym wolności;
- 2) wzmocnienie opieki psychologicznej nad osobami pozbawionymi wolności;
- 3) dokończenie wymiany sprzętu kwaterunkowego na nowy w oddziałach, w których jeszcze tego nie uczyniono;
- 4) wyposażenie piętrowych łóżek w zabezpieczenia przed wypadnięciem oraz w drabinki.

Odnosząc się do przedstawionych rekomendacji, Dyrektor Zakładu Karnego Bydgoszczy – Fordonie poinformował Rzecznika Praw Obywatelskich, iż z Karta Praw Pacjenta, wraz z uaktualnioną podstawą prawną, została udostępniona osadzonym w poczekalni ambulatorium. Ponadto Dyrektor wizytowanej jednostki zobowiązał się do systematycznej wymiany sprzętu kwaterunkowego oraz wyposażenia części piętrowych łóżek w drabinki oraz wskazane zabezpieczenia. Jednocześnie wyjaśnił, iż w podległej mu placówce zatrudnionych jest 2 psychologów, z których jeden od 5 stycznia do 6 marca 2009 r. przebywał na szkoleniu zawodowym w Centralnym Ośrodku Szkolenia Kadr Służby Więziennej w Kaliszu. W jego ocenie sprawowanie opieki psychologicznej przez okres ok. 2 miesięcy z pewnością było niewystarczające do zakresu potrzeb osadzonych. Dyrektor jednostki wskazał na potrzebę zatrudnienia trzeciego psychologa.